



واکاوی علل گرایش به ازدواج معکوس

محمدجواد حسن زاده^۱

Email:hasanzadehmohammad@rocketmail.com¹

چکیده:

چند سالی است که تفاوت سنی یعنی بزرگتر بودن سن پسرها کم رنگ شده و قبح آن در جامعه از بین رفته است تا جایی که آمارهای سازمان ثبت احوال نشان می دهد سال گذشته ۱۱ درصد ازدواج های ثبت شده به زنانی اختصاص داشته که بزرگتر از مردان بوده اند. در این زمینه برخی از جامعه شناسان و کارشناسان اجتماعی معتقدند بالا رفتن نرخ تحصیلات زنان، استقلال اجتماعی و اقتصادی زنان در جامعه و بالا رفتن نرخ زنان شاغل از جمله دلایل افزایش ازدواج های معکوس در جامعه است. این تحقیق، از روش آمیزه ای و به کمک اسناد نوشتاری و سامانه های رایانه ای و نرم افزارهای علمی و روش داده پردازی توصیفی و تحلیلی بهره برده است. و واکاوی علل گرایش به ازدواج معکوس را مورد بررسی قرار می دهد.

کلید واژه: علل، گرایش، ازدواج معکوس، ازدواج

۱. کارشناس ارشد روانشناسی، کارشناس ارشد سنجش و اندازه گیری (روانشنجی)، مدرس، دانشگاه پیام نور، شازند، ایران.

مقدمه

در گذشته‌های دور بحث بلوغ و جنسیت در انتخاب همسر دخیل بودند. از آن جایی که دختران در سنین پایین‌تر و سریع‌تر از پسران به بلوغ جسمی و احياناً فکری می‌رسند، در قدیم دختران باید در سنین پایین و آن هم با تصمیم خانواده‌ها ازدواج می‌کردند.

اختلاف سنی هم در حدود ۷ سال بود و عرف و معمول هم این بود که آقایان به لحاظ سنی بزرگ‌تر باشند؛ البته به مرور زمان این اختلاف سن به ۳ سال و نیم رسید. در این تحقیق برآنیم تا به علل گرایش به ازدواج معکوس بپردازیم.

با وجود تعاریف مختلف درباره انسان و بسیاری از این تعاریفی که در حوزه‌های مختلف بررسی شده همچنان این سؤال باقی است که تحلیل و تعریف دقیق‌تر در اسلام چیست؟ در این مقاله درصدد هستیم که از علل گرایش به ازدواج معکوس بحث کنیم و ان شاء الله راه گشا برای بهتر فهمیدن این مفهوم و انسداد سوء استفاده کنندگان گردد.

درخصوص واکاوی علل گرایش به ازدواج معکوس مقالات جداگانه‌ای نوشته شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

مقاله «بررسی علل روانشناختی و جامعه‌شناسی گرایش به ازدواج سفید» اثر مژگان یاسری و دیگران در چکیده آمده است: ازدواج سفید یکی از چالش‌های جدید و نوپدید جامعه ایران است. مهم‌ترین عوامل گرایش به این رابطه‌تغییرات فرهنگی جامعه ایران، مشکلات مالی جوانان، محک زدن رابطه، آشنایی بیشتر، عدم اعتقاد به ازدواج، سست شدن اعتقادات مذهبی، افزایش مردان تنها و زنان بیوه ناشی از طلاق، الگو برداری از ماهواره و رسانه‌های بیگانه که قبح این نوع رابطه را از بین می‌برند، توقعات بالای دختران، قطع وام ازدواج و هرگونه کمک مالی به پسران از سوی نهادهای مالی، متمایل شدن به مصرف مواد مخدر و ایجاد خلا روانی برای دختران و رهایی از هفت خوان ازدواج رسمی است. این ازدواج آسیب‌های اجتماعی و روانی زیادی برای جامعه، طرفین و خانواده آنان ایجاد می‌کند. مهم‌ترین آسیب‌ها عبارت‌اند از: کم شدن حس مسیولیت، تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان

اینارتباط، کم شدن اعتماد زوجین به یکدیگر، زیاد شدن احتمال طلاق، کم شدن شادی و نشاط زوجین، به خصوص زنان، کاهش فرزندآوری، کاهش شانس مادر شدن دختران. در چند دهه اخیر الگوی روابط جنسی در جهان تغییرات فراوانی داشته و اکنون نیز جامعه ایران با تحولات چشم گیری در حوزه ارزش ها و باورهای جوانان روبه روست. تحقیقات نشان می دهند که رابطه جنسی پیش از ازدواج در ایران در حال افزایش است. یکی از گونه های جدید روابط پیش از ازدواج روابط مبتنی بر هم خانگی، هم باشی است که در کلان شهرهایی چون تهران رو به افزایش است. هم خانگی زندگی مشترک دو شریک جنسی بدون ازدواج با یکدیگر است. این ارتباط، گرچه نام زیبایی دارد، اما دلالت بر یک رابطه نامشروع، غیرقانونی و دور از شان یک مسلمان و ایرانی با فرهنگ و آداب و رسوم دیرینه دارد؛ رابطه ای که ازدواج نیست و خارج از تعهدات یک ازدواج است.

دیگر مقاله « بررسی کیفی عوامل زمینه ساز رضایت زناشویی در زوجین با تفاوت سنی معکوس » نام دارد که نوشته محمدرضا حسن زاده توکلی و همکاران است. در این مقاله آمده است: تغییر ساختار جامعه و گسترش ازدواج های با تفاوت سنی معکوس که در آن سن زن از سن مرد بیشتر است؛ ضرورت پرداختن به این نوع ازدواج ها و نیز عوامل تاثیرگذار بر رضایت زناشویی در این ازدواج ها را خاطر نشان می سازد. بنابراین پژوهش حاضر با هدف شناسایی و بررسی عوامل کیفی تاثیرگذار بر رضایت زناشویی زوجین با تفاوت سنی معکوس انجام گرفت. با توجه به محدودیت استفاده از پرسشنامه در پژوهش های مربوط به حوزه انتخاب همسر، داده های پژوهش حاضر با انتخاب روش کیفی از نوع پدیدارشناسی با انجام ۳۰ مصاحبه با زوجین با تفاوت سنی معکوس و نیز با استفاده از فن ضبط صوتی و کتبی مصاحبه ها، جمع آوری گردید. در تجزیه و تحلیل داده ها با روش های کدگذاری باز، محوری و گزینشی نهایتاً از تعداد ۱۳۰ مفهوم شناسایی و طبقه بندی شده، تعداد پنج مقوله " عوامل فردی، خانوادگی، نگرشی، انگیزشی، و تاریخچه ای "، به عنوان مقوله های اصلی و موثر بر رضایت زناشویی زوجین با تفاوت سنی معکوس، نام گذاری گردید. یافته های این پژوهش می تواند روانشناسان حوزه انتخاب همسر را در راستای بهبود و غنی سازی مشاوره های قبل از ازدواج یاری نمایند.

در این دو مقاله به بحث علل گرایش به ازدواج معکوس پرداخته شده است و سخنی هر چند کوتاه از علل گرایش به ازدواج معکوس به میان آمده است. اما در این مقاله به تحلیل همه ابعاد علل گرایش به ازدواج معکوس می پردازیم.



۲. مفهوم شناسی

۱-۲. ازدواج

تعریف های متعددی برای واژه «ازدواج» ارائه شده است که برخی از آنها اشاره می شود:

با توجه به اختلافات فرهنگی، هر قوم و جامعه ای آداب و سنن ویژه ای در این امر دارد. ازدواج در لغت به معنای جفت شدن و جفت گرفتن و در اصطلاح علوم، به معنای تنظیم دو به دوی اشیا است.^۱

«ازدواج فرایندی است از کنش متقابل بین دو فرد، یک مرد و یک زن، که برخی شرایط قانونی را تحقق بخشیده اند و مراسمی برای برگزاری زناشویی خود برپا داشته اند و به طور کلی، عمل آنان مورد پذیرش قانون قرار گرفته و به آن ازدواج اطلاق شده است.»^۲

۲-۲. ازدواج معکوس

در تعریف ازدواج معکوس آمده:

مردانی که به علت شرایط اقتصادی و موقعیت اجتماعی زنان در جامعه به ازدواج با زنان کوچکتر از خودشان تن می دهند. در این بین زنان نیز به علت اینکه همسر هم سن و سال خود را پیدا نمی کنند با چنین مردانی ازدواج می کنند.^۳

۱. لغت نامه دهخدا، ذیل واژه «ازدواج».

۲. دائرة المعارف علوم اجتماعی، ص ۲۳.

۳. ازدواج با فاصله سنی معکوس فرصت است یا تهدید؟، ص ۲.

۳. دلایل گرایش به ازدواج معکوس

در این قسمت به دلایل گرایش به ازدواج معکوس پرداخته می شود:

۳-۱. موقعیت اجتماعی و اقتصادی مناسب تر دختران

از دلایل گرایش به ازدواج معکوس، موقعیت اجتماعی و اقتصادی مناسب تر دختران است.

بسیاری از افراد جامعه و کارشناسان، با توجه به تجربه و آمار، دلیل اصلی پسران به ازدواج با زنان بزرگتر از خود را موقعیت اجتماعی و اقتصادی مناسب تر دختران می دانند.

آن ها معتقد هستند این ازدواج در واقع نوعی معامله است که در آن مرد به جبران سن و طراوت زن، از موقعیت اجتماعی و وضعیت مالی و رفاهی او استفاده می کند و به همین دلیل این نوع ازدواج در بین زنان بیشتر از مردان مورد سرزنش قرار می گیرد و آن را نوعی توهین به زن می دانند.^۱

این نوع ازدواج مربوط به مسائل مالی و اقتصادی است، معمولاً دخترانی که در سنین بالا قصد ازدواج دارند دارای موقعیت اجتماعی و مالی مناسبی می باشند، درآمد کافی، امنیت شغلی، داشتن مسکن و ماشین مناسب و امتیازات دیگری که باعث می شود پسر فکر کند در صورت ازدواج با این شخص، در آینده مشکلات اقتصادی و مالی کمتری خواهد داشت.

در واقع به دنبال داشتن یک شریک اقتصادی است که چند سال بیشتر بالاتر بودن سن این شریک اقتصادی مسئله مهمی نیست.^۲

۳-۲. خصوصیت های روانی پسران

از دلایل دیگر گرایش به ازدواج معکوس، خصوصیت های روانی پسران است.

۱. ازدواج معکوس؛ عوامل و عواقب، ص ۸.

۲. همان، ص ۹.



دلیل دیگری که برای استقبال مردان از ازدواج معکوس بیان می‌شود، مربوط به خصوصیت‌های روانی آن‌ها می‌شود به گونه‌ای که این افراد به جای یافتن همسر بیشتر به دنبال یک حامی، مادر و یا معلم هستند.^۱

به دلیل تعداد کم فرزندان در خانواده، توجه مادران به فرزندان و به خصوص فرزند پسر بیشتر شده است و از طرفی بالا رفتن سطح سواد نیز باعث توجه و رسیدگی بیشتر والدین به فرزندان شده است و تمامی این عوامل باعث می‌شود تا پسران در زمان تشکیل خانواده به دنبال همین همسری باشند که این احساس مادرگونه را داشته باشد و به ازدواج با زنان بزرگتر رومی‌آورند تا او را جایگزین مادرشان قرار دهند.

از طرفی مسئله اعتماد به نفس و نیاز به توجه در پسران هم می‌تواند تاثیر گذار باشد، هر چه میزان اعتماد به نفس فرد کمتر باشد بیشتر به دنبال زنی هستند که او را تحت حمایت و راهنمایی قرار دهد و لذا تمایل بیشتری به ازدواج با این زنان دارند.^۲

۳-۳. عجله در ازدواج زنان و دختران

دختران هم به دلایلی مانند عجله در ازدواج و این تفکر که در صورت از دست دادن این موارد و خواستگاران جوان تر شانس دیگری برای ازدواج نخواهند داشت به این ازدواج‌ها تن می‌دهند.

البته گاهی با اشاره به شرایط پسر مانند کار کردن از سنین جوانی و داشتن استقلال نسبی، مدعی هستند که خواستگار جوانشان دارای بلوغ فکری لازم است و اختلاف سنی را دلیل بر اختلاف عقلی نمی‌دانند و با مردان جوان تر ازدواج می‌کنند.^۳

۱. همان، ص ۱۰.

۲. همان، ص ۱۱.

۳. همان، ص ۱۲.

۳-۴. پول و مسکن دختران

ازدواج معکوس فرصت زندگی مشترک را برای زنانی که در سنین بالا هستند، فراهم می کند؛ وقتی که پسران با دخترانی که وضعیت مالی و اقتصادی خوبی دارند، ازدواج می کنند دیگر دغدغه مسکن و مسائل اقتصادی را ندارند.

زنان در سنین بالاتر پختگی بیشتری دارند و دیگر احساسات و عواطف زودگذر بر آنها حاکم نیست بنابراین آنها بهتر زندگی را اداره و کمتر احساساتی رفتار می کنند.^۱

۳-۵. عدم مشاوره بر چنین ازدواجی

باید چیزی که از سال های سال بوده (فاصله سنی به نفع مرد) را حفظ کرد و بهتر است ازدواج های با فاصله سنی منفی با نظر مشاور باشد تا راهنمایی های لازم در خصوص مشکل های آینده زندگی به آنها ارائه شود ولی همه این مطالب تنها احتمال بوده و قاعده و قانون نیست.

اگر ازدواج با آگاهی، شناخت، آشنایی با مهارت های زندگی و تعقل، تفکر، خویشتن داری، صبوری، قناعت، تغافل (چشم پوشی از برخی خطاهای قابل چشم پوشی همدیگر)، خدمت بی منت، توانایی در ابراز محبت، توانایی در ارتباط با فامیل و دوستان همسر واز طرف دیگر دیانت داشتن و خدا ترس بودن در ازدواج ها باید مد نظر باشد تا موجب رشد و تعالی همسران شود.

عُرف جامعه آن اندازه زنجیر به پای ازدواج جوانان بسته که دختر و پسر نمی توانند در آسمان زندگی با همدیگر پرواز کنند ولی پس از ازدواج به راحتی قادر به طلاق گرفتن هستند.

۱. ازدواج پسر با دختر بزرگتر؛ خوب یا بد؟، ص ۹.

عامل طلاق، نبود تفاهم و سازش است و نه هوش بالا یا پایین همسر؛ زیرا هوش بالا باید سبب پایداری ازدواج شود، اگر هوش اجتماعی زن بالاتر است می‌داند با طلاق به جایی نمی‌رسد بلکه برعکس به این دلیل طلاق می‌گیرد که از هوش اجتماعی پایین تری برخوردار است.^۱

۳-۶. هیجانات

ازدواج یکی از مهمترین مراحل زندگی هر فردی است که برای موفقیت در آن باید فاکتورهای مهمی در نظر گرفته شود که یکی از این فاکتورها تفاوت سنی میان زوجین است.

در گذشته غالباً شاهد فاصله سنی زیاد بین زوجین بوده ایم و زوجین نیز کمتر از این مسئله اظهار مشکل می‌کردند؛ اما امروزه با افزایش این فاصله سنی زوجین مسئله هم نسل نبودن، نداشتن درک متقابل و... بیان می‌کنند و همچنین باور سنتی در جامعه ایرانی این بوده که به دلایل بلوغ عاطفی، عقلانی، سریع تر بودن روند پیری در زنان و... برای ازدواج پسر باید از دختر بزرگ تر باشد که امروزه شاهد زیر سوال رفتن این باور نیز هستیم.

عوامل موثر در انتخاب موفق در ازدواج به چند دسته سلامت روان، رشد و بلوغ اعم از عاطفی، هیجانی، عقلی و...، یکسانی و توافق در نگرش، سلیقه، آرمان و هدف اصلی زندگی تقسیم می‌شود که نقش زیادی در موفقیت ازدواج دارند.

فردی که در دوره نوجوانی که دوران بی‌ثباتی هیجانی است ازدواج می‌کند، این بی‌ثباتی هیجانی در عدم موفقیت در ازدواج تاثیر می‌گذارد و یا زمانی که زوجین در دو دوره ی رشدی متفاوت قرار دارند مثلاً خانم در دوره نوجوانی و اقا در دوره جوانی است به دلیل تفاوت در نگرش‌ها و اهداف با مشکل مواجه می‌شوند.

تفاوت سنی مناسب، مسئله ای کاملاً منحصر به فرد است و مواردی هستند که با وجود تفاوت سنی کم و یا زیاد به دلیل همسانی در فاکتورهای اصلی انتخاب درستی بوده است.

۱. ازدواج با فاصله سنی معکوس فرصت یا تهدید، صص ۱۰-۱۳.

۲. ازدواج با تفاوت سنی بسیار، خوب، بد، ریسک؟، صص ۵.



از نظر علمی مرجع ای برای اثبات عدم موفقیت در ازدواج های با فاصله ی سنی معکوس وجود ندارد؛ اما به دلیل غیر متداول نبودن این امر در جامعه، زوجین مشکلاتی که در رابطه با سایر عوامل در زندگی پیدا میکنند را ناخودآگاه به فاصله سنی معکوس نسبت می دهند و جملاتی مانند قدرت طلب بودن زن و کودک بودن مرد را بیان میکنند.

این امر که اگر فاصله سنی معکوس منجر به تغییر جایگاه و نقش ها شود و مرد در جایگاه اقتدار در خانواده و زن در جایگاه مهرطلبی قرار نگیرد، چالش آفرین میشود، انکار ناپذیر است؛ اما معمولاً زوجین با فاصله سنی معکوس مانند همه افراد تعارضات عادی دارند اما به دلیل افکار غیر منطقی در جامعه و پس زمینه ذهنی به فاصله ی معکوس نسبت میدهند.

وقتی حرف از تفاوت سن در ازدواج به میان می آید منظور فقط تفاوت سنی شناسنامه ای نیست؛ زیرا سن عقلی و شناختی هر فرد از اهمیت بیشتری برخوردار است، زیرا با توجه به نکاتی که مطرح شد قرار دادن یک سن به عنوان معیار کار درستی نیست و سن عقلی افراد نیز به عوامل متعددی مانند شرایط اجتماعی، فرهنگی و... بستگی دارد.

۷-۳. الگوبرداری از رسانه های نوین جمعی

وسایل ارتباط جمعی از قبیل ماهواره، اینترنت، تلفن همراه، چت، اس ام اس و... در مقیاس جهانی در پیدایش تغییرات اجتماعی و فرهنگی تأثیر و نقش بسیار زیادی دارند. رسانه های ارتباطی با سست کردن ارزش های پیشین و درونی سازی ارزش های نوین در فرد، او را آماده انجام رفتارهای جدید می کنند.

وسایل ارتباطی نوین، آن چنان به آرامی روابط اجتماعی را تغییر داده اند که بسیاری از افراد این تغییرات و منشأ رسانه ای آن را در نمی یابند و صرفاً آن را تغییراتی عادی در زندگی روزمره می دانند؛ اما باید دانست که سبک زندگی در حال تغییر است؛ ماهواره با تنوع و تعدد شبکه هایش افراد را در دهکده جهانی با فرهنگ واحدی کنترل می کند و آموزش پنهان می دهد؛ آموزشی که نتیجه آن تغییر سبک زندگی و رفتاری در جهت یکسان سازی فرهنگی مطابق با ارزش های سرمایه داری است.



در این راستا باید گفت یکی از الگوهایی که ماهواره برای مخاطبان خویش در نظر می گیرد، تبلیغ آزادی های نامحدود و زندگی مشترک بدون ازدواج یا وصلت آزاد است که عملاً نوعی ازدواج بدون پیوندهای قانونی و شرعی است و این سبک را آسان ترین روش، بدون تحمل تکالیف ازدواج و خانه داری به صورت رسمی تبلیغ می کند.^۱

با این بیان انتخاب این نوع الگوی ازدواج در واقع اشتباه است که عامل آن هم دشمن انبیا واقع می شود. در بحث گرایش جوانان به ازدواج معکوس، می توان به عوامل دیگری چون لیبرالیسم اخلاقی، افزایش طلاق، سست شدن اعتقادات مذهبی، شکاف نسلی بین والدین و فرزندان، گسست عاطفی و... اشاره کرد.

نتایج

مکتب اخلاقی اسلام نیز با نظر به اهمیت معرفی شاخصه های ازدواج مطلوب در نیل دادن افراد به سمت فضائل اخلاقی، با معرفی ازدواج ی به عنوان نمونه های عینی انسان کامل و اسوه های عملی اخلاق، معیارها و شاخصه های یک ازدواج برتر را در اختیار پیروان خویش قرار داده است. در این تحقیق به واکاوی علل گرایش به ازدواج معکوس پرداختیم.

علل گرایش به ازدواج معکوس عبارتند از:

الف) موقعیت اجتماعی و اقتصادی مناسب تر دختران

ب) خصوصیت های روانی پسران

ج) عجله در ازدواج زنان و دختران

د) پول و مسکن دختران

ه) عدم مشاوره بر چنین ازدواجی

۱. علل گرایش به ازدواج سفید، ص ۱۶.

۲. همان، ص ۱۲.



(و) هیجانات

(ز) الگوبرداری از رسانه های نوین جمعی

ازدواج از منظر همه ادیان الهی در ارتباط با خداوند که واجد همه کمالات است و با اطاعت او امکان پذیر خواهد بود؛ به همین دلیل نظریه ازدواج خوب و مورد تایید در تمامی ادیان در ارتباط بین انسان و خدا تدوین می گردد.

منابع

❖ قرآن مجید.

۱. تعدادی از نویسندگان، «ازدواج با فاصله سنی معکوس فرصت است یا تهدید؟»، پایگاه حوزه، ۱۳۹۵/۰۶/۲۱.
۲. جمعی از روانشناسان، «ازدواج پسر با دختر بزرگتر؛ خوب یا بد، ریسک؟» پایگاه مجله پزشکی دکتر سلام، ۱۳۹۶/۰۹/۰۹.
۳. جمعی از محققان، «ازدواج سفید (همزیستی بدون تقدس و تعهد)»، پایگاه حوزه، ۱۳۹۹/۰۳/۲۹.
۴. جمعی از نویسندگان، «علل گرایش به ازدواج سفید»، پایگاه حوزه، ۱۳۹۸/۰۴/۲۰.
۵. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۶. رحمت آبادی، اعظم؛ کاریزی، الهام، ازدواج سفید؛ پیامدها و خطرات، نشریه میراث طاها، شماره ۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۶.
۷. ساروخانی، باقر، دائرة المعارف علوم اجتماعی، تهران، کیهان، ۱۳۷۰.
۸. گروهی از روانشناسان، «ازدواج معکوس؛ عوامل و عواقب»، پایگاه روانشناسی، ۱۳۹۳/۰۳/۲۵.
۹. گنج خانلو، سکینه، مروارید ازدواج در صدف اسلام، کرج، ۱۳۹۹.